

Zgodovina v ljudski šoli.

(Dalje.)

Avstrija pa je mnogojezična država, ki obsega národe raznih plemen, šeg in navad. Vse te národe je božja previdnost skupaj združila, da se posamesen ohrani, vsi skupaj pa čversto rastejo. Osoda avstrijanske države je ozko sklenjena z osodo slavne vladajoče habsburske rodovine, zato pa imajo naša berila nekoliko črtic iz zgodovine presvetle cesarske rodovine in prodeda slavne rodovine Rudolfa habsburskega. Ker pa národ spoštuje in čišla národ le takrat, kedar pozná njegov jezik in njegovo zgodovino, zato so pa tudi po berilih kratki odlomki iz zgodovine nenemških národov. Posebno dobra so tukaj nemška berila, ker se ozirajo na vse kronovine avstrijanske države. Ker imamo pa sedaj nemška berila za nemške šole — tedaj menda odločena le za nektare kronovine, bi bilo bolje, da bi se n. pr. drugo berilo „Zweites Lesebuch für den deutschen Sprachunterricht“, bolj strogo držalo naše ožje domovine; še le berilo za IV. razred „Drittes Lesebuch in nicht deutschen Volksschulen“ naj bi se oziralo po naši širji domovini po avstrijanskem cesarstvu. „Drugo (slovensko) berilo“ je izverstno sestavljeno, in ima mnogo dobro odbranega gradiva. Dobro pa bi hilo, ko bi imeli za III. razred glavnih šol posebno slovensko berilo, v katerem bi bila tvarina enako razdeljena, kakor v nemškem, da bi se razlaganje beril v obeh jezikih vzajemno podpiralo. Kakor pa je dosihmal tvarina v nemškem in slovenskem berilu razdeljena, pa otroci ravno tisto reč v 3. razredu po nemški, v četrtem pa po slovenski beró. (c. f. 2. „Lesebuch“ st. 144. in „Drugo berilo“ st. 130 i. t. d.) Oddelek „Spoznavá sveta in narave“ naj bi se odložil na konec te knjige in jemal še le zadnjega polleta v IV. razredu. Otroci naj se naj poprej po zemlji ozirajo, preden zrêjo v zvezdno nebo. Napačno je po mojih mislih otroka voditi po neznanih nebnih prostorih in mu odkazovati tek nebeških svetov, dokler zemlje nekoliko ne pozná. Tedaj morda tudi ni prav, zemljepisje začeti naj prej z naj bolj abstraktnim delom, z matematičnim. — Pa da se vernem v svoj predmet, na zgodovino. Rekel sem že, da učitelj v ljudski šoli ne more sistematično razlagati zgodovine, ampak v tem okviru, kakor ga mu podajajo šolske knjige. Poglejmo pa tedaj, kaj imajo šolske

knjige v sebi! V njih najdemo zgodovinske slike in životopise. Kako gre to razlagati?

Če govorim od zgodovinskih slik, ne mislim tukaj namalnih slik, katere bi učitelj otrokom kazal, marveč, to, ako učitelj odbere zgodovinsko djanje, n. pr. bitvo ali djanje, ki je veliko vpliva imelo do zgodovine, jo popisuje, osebe, katere tam delajo in govoré, kakor v sliki predstavlja. Zgodovina vsake dobe se bere iz djanja oseb, katere ta čas stopajo na oder sveta in so perve osebe pri igri v zgodovini, katra se obravnuje, bodi si da oni vravnajo tek zgodovine, ali pa, da jih zgodovina najde in seboj tira. Da kdo visoko stopa, mora tudi oder imeti, sicer ne pride do visočine. Ako tedaj najdemo kak zgodovinski odlomek v bukvah, vidimo tudi naslikano zgodovino tistega časa, načela in misli, katere so vladale v tistem času. Ko bi naštevati samo reči, kako so se zaporedoma godile, bi ne videli in spoznali tega, kaj je ta čas djanje pospeševalo, zadrževalo, in velikih in slavnih mož bi ne razumeli. Le ko vse to imamo pred očmi, pokaže se še le zgodovinska oseba, kakošna je. Le dobre zgodovinske slike izobražujejo pamet, ogrevajo serce in spodbadajo voljo. „Zgodovina oživljena daje tudi življenje.

Naj potrebnije je, da se z branjem zgodovine značaj vterjuje. Kdor pa ni nikoli občudoval slavnih mož in njih velikih zaslug, ta tudi ne razume ideje ali misli, katra jih je navdajala ali nagibala, tako tudi ne razume zgodovine tistega časa. Mladost ljubi krepke in žive podobe. Izobraževanje v značajnost ne obsega le volje, ampak razvoj vseh dušnih zmožnosti. Ako je človek v sercu in v glavi izobražen, je tudi značajan. Kdor je tedaj značajan, občuduje vse lepo, blago in imenitno, kar najde v zgodovini. V nраво in značajno izobraženje so potrebne take zgodovinske slike.

Dobro je pa, da se strinja z eno rečjo več namenov. Ako se n. pr. podoba vzame iz bitev starega ali srednjega veka, lahko se pové, kako je n. pr. iznajdba strelnega prahu vse vojskovanje prenaradila. Drugačne podobe bi tudi lahko imenovali časove podobe, ker nam taki spisi kakor v podobi kažejo svoj čas, navade in šege. Take podobe najdemo v „3. Lesebuch-u“ „die Verbreitung des Christenthumes in Oesterreich“. Tukaj se lahko pové, da je kerščanstvo vse družinsko življenje prenaradilo, nrove in šege zboljšalo, da je kerščanstvo podlaga

vsakoršne omike i. dr. Le treba je pri razlaganji srednjo pot hoditi in varovati se, da učitelj predalec ne pride in da ni preobširen. Vse na pravem kraji in o svojem času; za otroke je naj boljša slika še le nekoliko dobra. (Konec prih.)

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

Rudarstvo.

J. Praviti sem slišal, da Gorenci hodijo na Koroško, kjer delajo v rudnikih; povejte mi, kakošna ruda se koplje tam!

O. Na Koroškem živi dokaj ljudi od rudarstva, ktero daje mnogo dobrega blaga, iz njega tudi dobivajo obertnije v deželi podlago za svoje izdelke. Koplje se sicer samo svinec, železo in premog, pa toliko se ga dobiva, da njegova vrednost prihaja na 1 prebivalca po 12—14 gold.

Ruda svinčena se koplje naj bogatejša in naj pravilnejša v Pliberku (po 40.000 centov na leto), dalje v Rabelji in na Obiru. Svinčene rude dobiva se leto k letu po več nego po 250.000 centov — 120.000 iz cesarskih, 130.000 zasebnih rudnikov, ki je vredna čez pol milijona goldinarjev. Iz te rude se dobiva na leto po 60—70.000 centov svinca in svinčene pene v ceni 900.000 — 1.000.000 gld. Leta 1857. kopali so svinec na več, nego na 60 krajih, in od tadaj se je zelo pomnožilo število rudnikov, zlasti na doljnem Koroškem, ko je svinec v ceni močno poskočil. Škoda ta napotuje obilnišemu dobitku to, da so rudniški deli (kuksi) preveč razdrobljeni in prepričli; kraj v samem Pliberku šteje se čez 250 posestnikov posamesnih koscev.

Srebra se dobiva le pičlo, ker se ga po malem nahaja v svinčeni rudi, s ktero je pomešano (po 250—300 centov rude); koplje se tudi posebej, zlasti na bliščniku. Na mestih, kjer je srebro, dobiva se tudi kaj zlata. Rude cinkove nakoplje se pa po 15—20.000 centov na leto (posebno pa v Pliberskem in na Obiru), kalamina 5—10.000 centov na leto. Antimon (raztak) dobiva se na dveh mestih špitalskega okraja. Baker ali kuper kopljejo blizu Dokstanja v Lošanah beljaškega okraja.

J. Koliko se pa dobiva železnih rud?